

להיכן נעלם "הגרגשי"?... – עבד ופנה פניהם פאליו...

והביאור בזה?

ההבדל

בין המובאות הקודמות [ג. ד. ה.] לאלו שבפרשתנו [א. ב.]:

**שם אין מדובר אודות האומות עצמן
אלא אודות כיבוש-ארצם
תוך הדגשת המעבר החד
בין "עוני מצרים" ל"ארץ זבת חלב ודבש"**

ובמילא יש לומר

שהמעלה החקלאית היתה רק בארצם של
ששה אומות בלבד [ולא בארץ הגרגשי]

ולכן נזקק רש"י לבאר את השוני רק בפ' בא [יג.ה.]
כי גם שם מודגש "ארץ הכנעני... זבת חלב ודבש"
והנה נעלם הפירוש גם כן... [לכן פירש ש'נכללת בכנעני]

לא כן בפרשתנו

**בה מדובר על גירוש האומות עצמן ומפלתן
[הקשור עם אופיין וכוסר עמידתן]**

על כן מתבקש ביאורו של רש"י היכן נעלם הגרגשי?

☒

אלא שההבדל בין שני פירושו [א-ב] רמז
בהעתקת "דיבור המתחיל" מכל פסוק ופסוק:

בפסוק הראשון: מעתיק "וגרשתי את הכנעני וגו'

כי הפסוק מתאר כיצד ייכבשו כל האומות הללו
על ידי שהקב"ה הוא שיגרשם

ונשאלת השאלה: וכיצד נפמרו מ"הגרגשי"?
על כך עונה רש"י: [לא היה צורך לגרשו]
"והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו"

כלומר אופן הגירוש של ה"גרגשי" היה שונה
כי לא נלחמו עמו - אלא התפנה "מאליו"

ג. ספר שמות פרק ג

(ח) וְאָרְדָּה לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא
אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל
מְקוֹם הַפְּנֵעֵי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי:

ד. ספר שמות פרק ג

(יז) וְאָמַר אֲעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעַנֵי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַפְּנֵעֵי
וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי אֶל אֶרֶץ זֹבַת
חֶלֶב וְדָבָשׁ:

☒ בפסוקים הללו **הקודמים** - לא הוקשה לרש"י ולא חש
לחרץ כלום?

ה. ספר שמות פרק יג

(ה) וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵךְ יְיָ אֶל אֶרֶץ הַפְּנֵעֵי וְהַחֲתִי
וְהָאֱמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר
אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדְּתָהּ אֶת הָעִבְרָה הַזֹּאת....

רש"י על שמות פרק יג פסוק ה

(ה) אל ארץ הכנעני וגו' אע"פ שלא מנה אלא **חמשה**
עממין כל שצעה גויס צמשמע שכולן צכלל כנעני הם
ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא
כנעני:

☒ למה מתרץ רש"י מה שנמנו רק **חמישה** ולא קשיא ליה
מה שנמנו רק **ששה**?

☒ שים לב לשינויים הלשוניים בין שני פירושו בפרשתנו:

בפסוק הראשון [לג.ב]	בפסוק השני [לד.יא]
שעה אומות הן	שעה אומות יש כאן
ו-הגרגשי עמד...	כי הגרגשי עמד..
ופנה מפניהם מאליו	ופנה מפניהם.....
מעתיק: "וגרשתי"	אינו מעתיק: "הנני גורש"

א. ספר שמות פרק לג

(ב) וּשְׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מֵאֲרָץ וְגַרְשָׁתִּי אֶת הַפְּנֵעֵי הָאֱמֹרִי
וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִּי הַחֲתִי וְהַיְבוּסִי: (ג) אֶל אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב
וְדָבָשׁ כִּי לֹא אֲעֲלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם קִשָּׁה עָרַף אֶתְהָ פֶן
אֲכַלְךָ בַּדֶּרֶךְ:

רש"י על שמות פרק לג פסוק ב

וגרשתי את הכנעני וגו' - ששה אומות הן והגרגשי עמד
ופנה מפניהם מאליו:

ב. ספר שמות פרק לד

(יא) שְׁמַר לְךָ אֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם הַנִּי גֵרֶשׁ
מִפְּנֵיךָ אֶת הָאֱמֹרִי וְהַפְּנֵעֵי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחֲתִי
וְהַיְבוּסִי:

רש"י על שמות פרק לד פסוק יא

את האמרי וגו' - ששה אומות יש כאן כי הגרגשי עמד
ופנה מפניהם:

☒ הייתכן? פעמיים חוזר רש"י ומחרץ אותו חידוש
לאותה שאלה? האמנם שכח בן 5 למקרא?...?

יש מסבירים: החידוש בפסוק השני הוא: אע"פ ש"הנני
גורש" [ולא על ידי "מלאך" - כבפסוק הקודם] בכל זאת
לא יתפנו ששת האומות מעצמן ויהא צורך להלחם בהם

אבל הסברם דחוק:

א. רש"י אינו מזכיר כלל החידוש שה"ששה" לא יתפנו -
רק את שה"הגרגשי פנה מאליו" - וזה כבר ידוע בקל
וחומר [ומה מה"מלאך" פנה, מהקב"ה - לא כ"ש?].

ב. ההדגשה "הנני גורש מפניך" משמע שזהו ללא צורך
במלחמה כלל - ולפי הסברם אדרבא בכל זאת יהא צריך
להלחם בהם ומהו א"כ העילוי ב"הנני גורש" יותר
מ"מלאך"?

☒ האמנם זו פעם ראשונה שהפסוק לא מזכיר את כל
שבעת האומות?

בפסוק השני משמית רש"י "הנני גורש" ומעתיק רק "את האמורי וגו'" – כי:

כאן "הנני גורש" מוזכר **דבר אנב**, (=לא לתאר את הכיבוש, אלא) כהקדמה לעיקר הצייויים הבאים הקשורים לתרבותם וחברתם של אומות הללו ואיליהם:

ספר שמות פרק לד

שָׁמַר לְךָ אֶת אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם הַנְּנִי גֵרֶשׁ מִפְּנֵיךָ אֶת הָאֲמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: (יב)
הַשָּׂמַר לְךָ פֶּן תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה בָּא עָלֶיךָ פֶּן יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: (יג) כִּי אֵת מִזְבְּחֹתָם תִּתְּעוֹז וְאֵת מִצְבְּתָם תִּשְׁבְּרוּן וְאֵת אֲשֶׁרֶיךָ תִּכְרַתוּן: (יד)
כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי יִדּוּד קָנָא שְׁמוֹ אֶל קָנָא הוּא: (טו) פֶּן תִּכְרַת בְּרִית לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָבֵלְתָּ מִזְבְּחוֹ: (טז)
וְלִקְחָתָּ מִבְּנֹתָי לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְּנֹתָי אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת בְּנֵיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:

☒ ונשאלת שאלה אחרת [לא באיזה אופן היה כיבושו אלא]: וכי האזהרות דלקמן אינן חלות על האומה "הגרגשית"? למה השמיטה הפסוק?

נראין לתרץ שהואיל ולשון פתיחת הפסוק היא: "הנני גורש מפניך" – אין הגרגשי יכול להיכלל כ"מגורש"... כי הא גופא קשיא: ינקוט הפסוק לשון אחרת שמאפשרת לכלול גם אותו? - ובפרט שגם התפנתו מאלין היא אחד מאופני "הנני גורש"...

☒ ועל זה עונה רש"י תשובה אחרת מקודמתה:

"ששה אומות יש לאן" [בשעה שנכנסו ישראל נפגשו רק עם ששה אומות בלבד] "כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם" [ואין חשש שילמדו מתרבותו כיוון שאיננו "ושב הארץ" כרגע]

ובפסוק זה אין נפקא מינה אם "פנה מאלין" או באופן אחר, העיקר הוא שכרגע "ששה אומות יש לאן" ותו לא!

השלכות-הלכתיות מדברי רש"י:

מה יהיה דין הגרגשים אם יחזרו ויהגרו לארץ מוצאם?

האם השמטתם מהפסוק היא עקרונית – כי הם לא כלולים באזהרת "פן תכרות להם ברית"

או שמא מה שלא הוזכר הגרגשי הוא רק מאחר ו"ששה אומות יש לאן" אבל לו היו פה גם עליהם חלים כל אזהרות אלו

יננה של תורה:

שתי הלשונות ברש"י מתארות לכאורה "סדר-שונה" של האירועים:

בפסוק הראשון משמע:

"ששה אומות יש"

[עליהן אומר הקב"ה ש"גרשתני"]

ואחר שאלו גורשו

מוסיף הפסוק [בוא"ו המוסיף]:

"ו-הגרגשי עמד ופנה מפניהם מאלין"

[כתוצאה מהשפעת גירוש הששה שקדם לפינויו]

ואילו בפסוק השני משמע:

"ששה אומות יש לאן"

[שנותרו עכשיו לאחר שכבשו ארצם]

"כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם" [כבר קודם]

[וכדי שלא תהא זו מחלוקת במציאות – יש לומר שרובו פנה בתחילה מאלין ומיעוטו שהיה מעורב עם האחרים התפנה לאחר סיום גירוש הששה עמהם]

ההסבר בפנימיות העניינים:

האומה	המידה	השייכות לאומה זו
כנעני	חסד	כנור נעים עם נבל
חתי	גבורה	ותהי חיתת הערים...
אמורי	תפארת	יתאמרו [יתפארו] כל פועלי און
הפריזי	נצח	הפרזות... במוחים בנצחונם על הזולת
החיוי	הוד	חוות-פתוחות אינם חוששים לכיבושם
היבסי	יסוד	מיסודים ומבוססים
הגרגשי	מלכות	שלטון בארמית: "גרגותא"

בעקבות בירור ששת המידות ותיקון

שזוהי מדריגת הבינוני המתבונן – על פי סדר מבנה הנפש

מתבררת ממילא ה"מלכות"

שעניינה:

מחשבה, דיבור ומעשה של הקליפה בהיותה בסך הכל "מקבל" מהמידות

לכן בפסוק הראשון:

הדרך האלוכה

בו מדובר על ה"סדר-מסודר" של הכניסה לארץ הקדים בידור המידות – שהן הגורמים והמשפיעים ואילו המלכות מושפעת ממילא מהיעלמות הרע שבמידות מנסח רש"י:

"ששה אומות יש [שכבר גורשו] – והגרגשי עמד ופנה מאלין"

אבל בפסוק השני נוסח רש"י:

הדרך הניכרה

העוסק בצייויים ואזהרות מעבודה זרה המופנים לעבודת עם ישראל

שעיקרה לכל לראש "המעשה אשר יעשו"

וזוהי תחילת העבודה – שאיננו רוצה להיות נכרד מאחדותו

אין רש"י יכול לכתוב

"והגרגשי... פנה מאלין" כי המצב הוא:

"ששה אומות יש לאן"

כלומר הרע שב"ששת-המידות" עדיין נמצא בחוקפו

אלא שהבינוני מתגבר ושולט

על הלבושים של "מלכות" תחילה

שלא יתבטא הרע במחשבה דיבור ומעשה

וגם דחיית הרע המעשי של ה"גרגשי"

"כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם של ישראל"

מפני יתרון אור הנפש האלוקית

הגוברת על הסכלות דופש הבהמית

ולכן מצווה הפסוק השני:

"שמור לך את אשר אנכי מצווך"

שצריך שמירה מה"ששה אומות [ש] יש לאן"

שלא יפעלו פעולתן על ה"מלכות" דקליפה

ובזכות בירור ה"שבעה אומות" נזכה לביהוד "קניני קנייני וקנייני" על ידי מעשית צדיקנו